

ТРИ ГОДИНЕ СУКОБА У УКРАЈИНИ – СТРАТЕГИЈСКИ ЦИЉЕВИ РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ, САД И ЕУ

Кључне ријечи
*Сукоб у Украјини;
стратегија; Руска
Федерација; САД; ЕУ*

Аутори
*Др Иван Зарић доцент је
на Катедри стратегије,
Школе националне
одбране Универзитета
одбране у Београду*

*Бојан Ђеферјановић је
запослен у Министарству
одбране Републике Србије*

Кореспонденција
*ivanzaric@yahoo.com
b_cefi@yahoo.com*

Области
*Међународни односи
Стратегија*

Резиме

Иако се сукоб у Украјини званично води између две стране, Руске Федерације (РФ) и Украјине, у тај конфликт посредно је укључено више држава. Већина чланица НАТО-а (на челу са САД) и ЕУ (предвођена Немачком) војно подржава Украјину чиме су практично и саме на специфичан начин постале актери сукоба. Војна помоћ Украјини углавном се манифестује кроз испоруке наоружања и војне опреме, као и обуку украјинских војника, која се изводи на територијама држава-чланица НАТО-а, али и на украјинској територији где Алијанса ангажује војне инструкторе. Ради бољег разумевања разлога и последица сукоба у Украјини потребно је детаљније размотрити стратегијске циљеве Руске Федерације, САД и ЕУ, које су на непосредан или посредан начин укључене у дешавања у Украјини. У раду су закључци изведени доминантно употребом компаративне методе којом су упоређивани стратегијски циљеви РФ, САД и ЕУ. Подаци су прикупљени квалитативном анализом садржаја изјава релевантних званичника и докумената, а излагање је претежно хронолошко. Основну хипотезу представља тврдња да је руско-украјински рат врхунац сукобљавања не само те две државе него и интереса Запада са РФ. У дисциплинарном погледу, рад се темељи на два приступа у оквиру науке о међународним односима – спољнополитичкој анализи и геополитици.

DOI
10.5937/politeia0-58914

Датум пријема чланка
29.05.2025.

**Датум коначног
прихватања чланка
за објављивање**
23.06.2025

УВОД

Руско-украјински сукоб отпочео је 2014. г. када је РФ извршила анексију полуострва Крим, док је надметање РФ, САД и ЕУ почело са догађајима на Мајдану крајем 2013. године. Једновременно са тим војним активностима на Криму оружани сукоби почели су и на истоку Украјине, где је про- руски оријентисано становништво покушало да успостави *de facto* контролу над територијама тзв. Доњецке и Луганске Народне Републике (ДНР и ЛНР).

Употребом војне моћи у Грузији, Сирији и Украјини РФ је приказала много веће домете утицаја у ширем регионалном и глобалном окружењу. Тиме је ставила до знања како има аспирације да се постави на високу позицију у савременим међународним односима, што је дуго- рочнија руска амбиција, која превазилази само период од почетка сукоба у Украјини. Поред тога, Кремљ је препознао значај економског раста и развоја технологије као једног од неопходних услова за унапређење оперативних способности Оружаних снага (ОС) РФ. Због тога, докле год постоје услови да се руска економија развија, развијаће се и руска војна моћ као један од најзначајнијих инструмената државне спољне и безбедносне политике.

Већина чланица НАТО-а и ЕУ, предвођених САД, Уједињеним Краљевством (УК) и Немачком, јасно су се од почетка сукоба сврстале на страну Украјине и својим деловањем усмеравале даљи ток догађаја. Увођење санкција Русији, испорука наоружања Украјини, али и помоћ западних стручњака за софистицирано оружје и обуку украјинских снага катеришу НАТО и ЕУ као савезнике Кијева, односно позиционирају Украјину као штићеника (проксија) Запада.

Русија сукобом приморава украјинску државу да настави усмеравати већа буџетска средства за одбрану. Међутим, Украјина у великој мери зависи од подршке Запада за финансирање такве потрошње. Ако се све наведено има у виду, може се уочити да се у Украјини фактички од 2023. године води свеобухватни рат исцрпљивањем, који превазилази војну димензију и значајно обухвата економску.

Трогодишњица од почетка сукоба у Украјини пружила је прилику за рекапитулацију и анализу стратегијских циљева Руске Федерације, САД и ЕУ од почетка сукоба. Иако је долазак Трампа по други пут у Белу кућу довео до значајних промена у перцепцији и односу према сукобу на Западу, до 24. фебруара 2025. године, у временском периоду који рад анализира, нова америчка администрација још увек није успела да промени основне циљеве страна у сукобу. У раду ће се анализирати стратешки и војни циљеви РФ, САД и ЕУ током три године сукоба у Украјини.

ЦИЉЕВИ РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ

Иако је руско одређивање циљева непосредно пред покретање сукоба („денацификација” и „демилитаризација” Украјине) оставило доста простора за разнолико тумачење, накнадно реденисање и прилагођавање, њихово дефинисање са стратегијског становишта можемо поделити у две основне групе, и то: 1) стратешки и 2) војни циљеви стратегијског и оперативног значаја. Даља разрада стратешких циљева доводи до издвајања следећих елемената (потциљева): 1) спречавање наставка процеса ширења НАТО-а и уласка Украјине у Алијансу; 2) дедаларизација глобалне економије и 3) јачање позиције РФ у транзицији ка мултиполар-

ном поретку и повратак признања статуса светске силе. С друге стране, као војни циљеви стратегијског и оперативног значаја који су се издвојили у трогодишњем сукобу могу се истаћи: 1) рат исцрпљивања са Украјином и њеним савезницима; 2) смањење способности ОС Украјине и капацитета одбрамбене индустрије те земље и 3) потпуно заузимање Донбаса, као и делова Херсонске и Запорошке области, уз амбицију освајања делова Одеске и Николајевске области (чиме би се коначно успоставила контрола украјинског дела црноморске обале и обезбедило повезивање „Новорусије” са Придњестровљем).

Први и основни стратешки циљ Москве јесте спречавање ширења НАТО-а и уласка Украјине у Алијансу, чиме би руска стратегијска позиција била у великој мери деградирана. Иако је сукоб у Украјини покренуо процес даљег проширења НАТО-а, уласком Шведске и Финске, што је у директној супротности са руским безбедносним интересима, евентуално укључење Украјине у Алијансу довело би до потпуног избијања НАТО-а на западне границе Русије и Белорусије, као савезнице првог приоритета Москве. Овакав сценарио подразумева изазов за руски витални интерес националне безбедности, јер би Москви значајно скратио време реакције на евентуални напад западним нуклеарним и балистичким ракетама. Такав став руских званичника присутан је у јавности у последњих десетак година (Krivolapov, 2022).

Поменута перцепција довела је до формулисања става у Русији да проширење НАТО-а на Украјину представља *casus belli* и последично довела до покретања војног инструмента за остваривање циљева. У теоријском смислу, примораност Русије да интервенише у Украјини, и са

којим циљевима, у одређеној мери објаснио је познати амерички политиколог Џон Миршајмер, који континуирано од 2014. године заступа критичку позицију према западним државама као суштинском узрочнику сукоба. Он у својој теорији полази од неколико темељних хипотеза које заједно представљају разлоге зашто државе константно теже увећању сопствене моћи. Прва јесте да је „међународни систем анархичан и да нема врховне власти изнад независних држава које чине систем”. Друга темељна хипотеза јесте да „велике силе инхерентно поседују неке офанзивне војне капацитете који им омогућавају да нашкоде и чак униште једна другу” (Mearsheimer, 2014: 77-89). Наведено указује на својеврсну реактивну позицију Русије, која је зарад одбране виталних интереса националне безбедности оличених у војној неутралности Украјине, била приморана на покретање оружаног сукоба.

Увод у формулацију основног руског циља, кроз идентитетски приступ Москве, дат је ауторским чланком Владимира Путина из јула 2021. године, према којем званична Москва не перципира украјински народ као непријатељски. Истом приликом су Запад и украјински политичари директно категорисани као искључиви кривци за (дотадашњи) сукоб, при чему руски председник наводи да су поменути актери успели да поделе „јединствени народ” применом матрице „завади па владај” (Putin, 2021). Овако постављен оквир довео је, након вишегодишњих константних тензија у Донбасу, до директне војне руско-украјинске конфронтације од фебруара 2022. године. Имајући то у виду, може се закључити да је руски напад на Украјину изнуђени потез Москве у остваривању најважнијег стратегијског циља – спречавања потпуног избијања НАТО-а

на западне границе Русије и Белорусије.

Надовезујући елемент у контексту анализе стратешких циљева Русије и спречавања ширења НАТО-а јесу и руски предлози нацрта споразума са САД и НАТО-у о безбедносним гаранцијама из децембра 2021. године (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2021). Русија је тим нацртима предложила да се НАТО обавезе како неће прихвати-ти Украјину и друге земље (бивше чла-нице СССР) у чланство Алијансе (члан 6 нацрта споразума са НАТО), да неће изво-дити никакве војне операције на терито-рији Украјине, да Вашингтон ограничи број америчких снага у Источној Евро-пи, као и да обе стране преузму обавезе у вези са ограничењем размештаја ракета кратког и средњег домета. Поред тога, РФ би тим споразумом ограничила број вој-ника на граници са Украјином. Суштин-ски, „Русија је предложила суспензију даљег ширења НАТО, ограничење распо-реда снага Алијансе на линију пре 27. маја 1997. године и примену система недељиве безбедности” (Zarić, Budimir, 2022: 79-104).

НАТО и САД су у јануару 2022. године одбили руске нацрте споразума, при чему је приликом одбијања посебно наглашена неопходност одржавања „политике НАТО отворених врата” (Arbide, Gonzalez, 2022). Из анализе поменуте руске иницијативе, изнете неколико месеци пре напада на Украјину, јасно је да је Москва тиме ука-зала који су њени кључни интереси те да је одбијањем предлога сукоб у Украјини постао, са руског становишта, неизбежан.

Други циљ из стратешке групације (дедоларизација глобалне економије) реал-изује се употребом различитих меха-низма, посебно организација које су конфронтиране са Западом (ОДКБ, ШОС и БРИКС), у условима транзиције свет-

ског поретка са униполарног ка мулти-поларном. Иако овај циљ није искључиво генерисан сукобом у Украјини, он је поде-лама на глобалном нивоу као последицом сукоба убрзан и може се сагледавати као повезани циљ РФ. У том погледу, удео америчког долара у глобалним девизним резервама опао је са више од 70% у 2000. години, кад је био хегемонска резерва, на око 55% данас, уз процене да ће се тренд пада поверења у америчку валуту настави-ти (Јововић, 2024). Суштински, РФ и Кина (која је водећа у процесу) дедоларизацијом настоје да умање америчку моћ у међуна-родним односима. Међутим, иако је неу-питан процес пада удела долара у светској трговини, такве промене и даље су рела-тивно споре и недовољне за брзо оствари-вање другог руског стратешког циља, чему у прилог говори и да је у првој половини 2024. г. (две године након почетка суко-ба у Украјини) око 50% глобалних уговора фактурисано у америчким доларима, евро чини око 24%, док су остале валуте (јен, фунта стерлинг и швајцарски франак) на знатно нижем нивоу у светским токови-ма новца (Gopinath 2024). Анализирајући овако дефинисани циљ и досадашњи ток сукоба те односе великих сила као после-дицу конфликта може се закључити да је сукоб у Украјини својеврсни катализа-тор који је довео до убрзања претходно иницираног процеса. Раније покретање овог процеса може се уочити кроз кине-ску иницијативу Појас и пут, у оквиру које је увођење локалних валута као кон-вертибилних за реализацију трансакција међу чланицама један од суштински важ-них елемената за процес дедоларизације (Zarić, 2013).

Трећи циљ из ове групације (јачање позиције РФ у транзицији ка мултиполар-ном поретку и повратак статуса светске

силе) приказан је са почетком сукоба формацијом „демилитаризације и денацификације украјинског друштва”. У говору 24. фебруара 2022. г. председник РФ изјавио је да је донео одлуку о „покретању специјалне војне операције ради заштите људи који су били изложени злостављању и геноциду од стране режима у Кијеву” (President of Russia. 2022). Међутим, стварне циљеве употребе војне моћи РФ треба тражити у тежњи Москве да у међународним односима ојача своју позицију и у транзицији ка мултиполарном поретку поврати статус светске силе. Наиме, РФ није успела да применом елемената „меке моћи” (у периоду од 2013. до 2022. г.) у комбинацији са подршком локалним снагама у извођењу повремених борбених дејстава у Донбасу заустави промене у Украјини (које су почеле 2014. г., након Мајдана и интензивирања борбених дејстава у Донбасу), који су јасно указивали на промену спољнополитичког окружења и јачање западног утицаја у Украјини. Након тог неуспеха, Москва се определила за употребу војне (тврде) моћи у остваривању својих интереса.

Другу групацију руских циљева сукоба у Украјини чине војни, и то они стратегијског и оперативног значаја. Анексијом Крима 2014. г. Русија је остварила следеће циљеве: 1) проширила је територије, а преузимањем стратешки важног полуострва Крим значајно је унапредила квалитет територије под својом контролом; 2) успоставила је трајну контролу важне војне базе и луке Севастопољ; 3) опструисала аспирације Украјине за чланство у ЕУ и НАТО и 4) демонстрирала војну моћ и сајбер способности (Kotoulas, Wolfgang, 2022).

Након напада на Украјину фебруара 2022. године руски политички лидери поставили су циљеве који су били број-

ни и значајно варирали током прве године сукоба. Заправо, Кремљ није концептирао јасну стратешку комуникацију која би подржала јавни наратив о циљевима напада на Украјину (Charap, Holynska, 2024). У јавним наступима руског политичког руководства циљеви нису били прецизно артикулисани, изношени су кроз нејасне појмове, задржавајући значајну двосмисленост, па чак и заузимајући контрадикторне ставове, што је са разлогом отворило простора за критике и различита тумачења. Један од значајних примера јесте и чињеница да у руским војним лексиконима и енциклопедијама не постоји одредница „специјална војна операција”. Услед недостатка дефиниције самог појма и магловитости његовог садржаја, сложено је говорити о критеријумима успеха или неуспеха руске „специјалне војне операције”. Таква конфузија око циљева у директној је супротности са основним принципом руске стратегије која се заснива на неопходности повезивања политичких циљева и употребе оружаних снага. Овакав двосмислен приступ значајно се разликује и од руских војних интервенција пре 2022. године. Примера ради, током операције анексије Крима 2014. г., руско руководство је од самог старта негирало чињеницу да је употребљена „тврда моћ”, чиме је отклоњена потреба за јавним расправама и стварањем недоумица. Такође, током војне интервенције у Сирији 2015. г. Кремљ је водио рачуна о доследном јавном наративу о циљевима, чак и у условима прилагођавања променљивим околностима на терену (Charap, Holynska, 2024). Може се закључити да је непрецизним дефинисањем циљева унета извесна конфузија и у војном погледу, јер нејасноће у војном смислу често проузрокују слабије резултате укупне војне

организације, о чему је говорио и један од највећих руских стратега 20. века Александар Андрејевич Свечин (Svecin, 1927).

Из војне перспективе, начин на који је РФ отпочела напад на Украјину у потпуној је супротности са ставовима Свечина, који је заступао тезу да дипломатија мора довести до рата у најповољнијем тренутку, према војним и економским те под најповољнијим спољним условима. Поред тога, Свечин дефинише неколико кључних задатака који морају бити испуњени како би војна операција (рат) имала успеха: 1) изоловати непријатељску државу од њених могућих савезника; 2) створити себи активне савезнике; 3) побудити непријатељске односе неутралних земаља према непријатељу; 4) лишити непријатеља могућности да набави сировине и оружје у иностранству и 5) лишити непријатеља могућности да створи себи изворе економске помоћи у иностранству (Svecin, 1927).

Узимајући у обзир наведено, можемо закључити да Кремљ није у потпуности испунио неопходне предуслове за ефикасну употребу војне моћи, које су у теоријском смислу поставили и руски војни мислиоци пре више до 100 година. Тачније, Русија је у сукоб са Украјином ушла без изоловања стране војне помоћи, што се у досадашњем току сукоба показало као стратешки недостатак Кремља. Након почетних губитака територија, Украјина је организовала релативно стабилну линију одбране и пружила снажан отпор руским операцијама управо захваљујући великој војној помоћи Запада, који се практично ујединио око идеје подршке Кијеву и слабења моћи РФ (Glanville, Pattison, 2024). Делимичну промену у овом домену можемо да уочимо само након ступања Трампове администрације на власт, што је

резултирало привременом обуставом војне помоћи Кијеву председничком директивом (Politico, 2025) зарад приморавања на уступке у стратешком домену, што је и учињено након америчко-украјинског састанка у Џеди (President of Ukraine, 2025).

Очигледно је да су се војни циљеви РФ током сукоба мењали, поготово након неуспеха почетних операција на Кијев у фебруару 2022. г. Узимајући у обзир ток извођења борбених дејстава, као и енормну подршку Запада, можемо закључити да су, након редефинисања, руски стратешки војни циљеви у сукобу у Украјини следећи: 1) исцрпљујући рат са Украјином и њеним савезницима; 2) смањење способности ОС Украјине и капацитета одбрамбене индустрије те земље и 3) заузимање Одеске и Николајевске области као главних поморских веза са Европом те успостављање потпуне контроле над северним (украјинским) делом акваторије Црног мора. Последњи циљ је, према односу снага на војном плану након три године рата тешко остварив, нарочито уколико се у обзир узме Трампова иницијатива за успостављање примирја.

Поред тога, РФ настоји да оствари још неколико циљева (у војном смислу оперативног значаја): 1) успостављање потпуне контроле над коридором Донбас – Крим; 2) успостављање контроле над „новим руским областима”: Запорошка, Херсонска, Доњецка и Луганска област и 3) успостављање контроле над делом територија Харковске, Сумске и Черниговске области (североисток Украјине) ради стварања безбедносног коридора према пограничним областима РФ (према Брјанској, Курској и Белгородској области). На карти 1 приказани су највероватнији војно-територијални циљеви „Специјалне војне операције” РФ.

Карта 1 – Највероватнији војно-територијални циљеви „Специјалне војне операције” (ауторска израда)

Успостављање контроле над „новим руским областима” (тзв. Новорусија), и потпуно заузимање коридора Донбас-Крим, могуће је једино уз потпуну контролу Запорошке и Херсонске области коју Москва не контролише у целости. Наиме, руске снаге тренутно контролишу око 60% Запорошке области и око 50 % Херсонске области. Поред тога, септембра 2022. г. РФ је спровела референдум у тим областима и након тога их припојила РФ. Нерешиво питање за Кремљ јесу Одеска и Николајевска област без чијег освајања није могуће успоставити потпуну контролу над северном акваторијом Црног мора. Међутим, са војне тачке гледишта, ове области су за сада неосвојиве за ОС РФ.

Како би остварила наведене циљеве, РФ спроводи низ процеса које можемо поделити у три сегмента. Први се односи на извођење војних нападних операција где је примарни циљ Москве наставак притиска

дуж целе линије фронта ради исцрпљивања залиха наоружања и војне опреме, као и резерве људства ОС Украјине. Други сегмент обухвата активности руских снага на прекиду стабилног снабдевања наоружањем Украјине од стране међународних партнера (при чему се као један од механизма Кремља често у јавном наративу употребљава термин „нуклеарна моћ” ради обуздавања савезника Украјине). Промене руске нуклеарне доктрине из новембра 2024. године јасан су индикатор директног утицаја сукоба у Украјини на руску стратегијску позицију. Кључна карактеристика руске нуклеарне доктрине из 2024. године (претходна је из 2020. г.) јесте да је она формално усвојена само дан након одлуке западних држава (предвођених САД) да ОС Украјине дају одобрење за извођење удара оружјем дугог домета (које је Кијеву испоручио Запад) по циљевима на руској територији (Entous et al., 2024).

У том смислу, РФ би могла да употреби сопствене нуклеарне капацитете уколико је изложена агресији државе која не поседује нуклеарно наоружање, али је подржана, или је у тај чин агресије укључена било која држава која поседује нуклеарно наоружање (President of Russia. (2024). Јасна је алузија руског државног врха на искуство са украјинским нападима на руску територију савременим средствима дугог домета, која су донације (нуклеарних) држава чланица НАТО-а. Трећи сегмент обухватају константна дејства по објектима електроенергетске инфраструктуре и одбрамбене индустрије у дубини територије Украјине, чиме се значајно утиче на слабљење војне моћи Кијева (пре свега одбрамбене индустрије) и морала становништва.

У досадашњем току сукоба неки од војних циљева Москве већ су остварени, нарочито заузимањем кључних инфраструктурних привредних објеката у Украјини. Међу њима се издвајају енергетски (нуклеарна електрана у Запорожју фактички је од почетка рата под руском контролом, а пре сукоба је генерисала готово половину украјинске производње електричне енергије) и индустријски сегмент („Мариупол и фабрика Азовстаљ – пре сукоба учествовала у око 40% украјинске производње челика” (Butenko, Kapustin, 2010: 50–54) или регион Бахмута/Артјомовска који је пре сукоба био центар украјинске металургије и војне индустрије). Такође, руска офанзива на југу Украјине резултирала је заузимањем неколико главних украјинских поморских лука, од којих су најважније Мариупол и Бердјанск, што је допринело успостављању потпуне контроле над акваторијом и обалама Азовског мора. Додатно, проширење зоне контроле приобалног дела Херсонске области допринело је успостављању дели-

мичне поморске блокаде у северном делу Црног мора, што је Кијеву донело додатне изазове ако се узме у обзир да се 75% спољне трговине пре сукоба одвијало морским путевима (Androscuk, 2020).

Упркос споразуму у вези са извозом жита из Украјине (потписан у јулу 2022. године), који је омогућавао Кијеву да поново покрене извоз житарица и других производа из лука Одеса, Јужни и Черноморск, Русија је изашла из наведеног споразума након оцена о украјинској злоупотреби и коришћењу поморских дронова за нападе на бродове Црноморске флоте. Ово такође делимично објашњава зашто је у руској стратегијској мисли Одеса перципирана као један од стратешких циљева, јер би заузимање те луке омогућило Русији да ускрати Украјини сав поморски увоз и извоз (Singleton 2024).

Сукоб у Украјини *de facto* је дао нове приоритете развоја руске економије, а велики допринос у томе има прелазак руске одбрамбене индустрије на „ратни режим производње наоружања и војне опреме”. Поред тога, наравно да су за раст руске економије заслужне и мере Москве након санкција ЕУ и отварања тржишта ка Далеком истоку и Азији. Руска економија је, према прелиминарној процени, у првих седам месеци 2024. г. порасла за 4,4% (у односу на исти период 2023.г.), где су капиталне инвестиције у Русији порасле за скоро 11%, а незапосленост је у јуну пала на рекордних 2,6 % (The Russian Government, 2024). Поред наведеног, буџет одбране РФ за 2024. г. износи 112 милијарди УСД, што је за око 41 милијарду УСД више од буџета из 2023. г. (71,1 милијарди УСД), а за око 45 милијарди УСД више од 2021. г. (66,9 милијарди УСД) (The State Duma The Federal Assembly of the Russian Federation, 2023).

Потврда раста значаја економског елемента у руском војном систему огледа се у чињеници да први пут у историји постојања Руске Федерације официр није на месту министра одбране, већ економиста (Алексеј Белоусов). Овакав потез указује да је унутар Русије препозната потреба за нагласком на економску димензију у домену одбране, обједињавањем цивилних и војних елемената индустрије и технологије у условима економског раста у Русији и сукоба у Украјини.

Један од најпознатијих руских политичких мислилаца данашњице Александар Дугин у марту 2014. г. описао је анексију Крима као „руску духовну револуцију, ни мање, ни више од тога” сматрајући да је то била потреба Русије без преседана (Mironov, 2014). У том контексту, Дугин напад на Украјину описује као „закашњење од седам кошмарних година” сугеришући да је напад требало да се деси у истом тренутку када се реализовала анексија Крима. Овакви ставови једног од најпознатијих руских савремених мислилаца указују на то да РФ ни по коју цену неће дозволити да Запад у потпуности оствари своје интересе у Украјини, а посебно да НАТО комплетира распоређивање својих снага на западне границе РФ и Белорусије (након пријема Шведске и Финске у Алијансу).

ЦИЉЕВИ САД И ЕУ У СУКОБУ

Циљеве западних сила у сукобу у Украјини анализираћемо у две целине: америчке и ЕУ, иако су они у великој мери комплементарни. Када су циљеве САД у питању њих ћемо поделити у две основне групе: 1) стратешки и 2) војни, док ћемо циљеве Уније доминантно разматрати у стратешком домену. Амерички стратеш-

ки циљеве који су се издвојили у анализи руско-украјинског сукоба јесу следећи: 1) слабљење политичког, економског и војног потенцијала Русије (исцрпљивање по свим елементима националне моћи); 2) коришћење сукоба у Украјини за стварање јаза између РФ и ЕУ и даље ширење НАТО-а ка истоку и 3) потврда кредибилитета САД као „једине глобалне суперсиле”. Војни циљеве САД који се уочавају су следећи: 1) јачање савезништва на европском делу евроазијског мостобрана; 2) тестирање наоружања и војне опреме у Украјини те свеобухватно унапређење капацитета одбрамбене индустрије САД.

Сви наведени циљеве САД међусобно су повезани и зависни, а остварују се приликом различитих инструмената, као што су војна помоћ и испорука наоружања и војне опреме Кијеву, организовање и наметање санкција РФ, субверзивне активности усмерене против РФ и др.

Ескалација сукоба од фебруара 2022. године додатно је указала на велики значај који су САД кроз историју придавале Украјини у контексту остваривања геополитичких циљева и интереса. Кључна места у америчкој администрацији и после Хладног рата у многим случајевима била су резервисана за безбедносне експерте који су се бавили Русијом и Украјином. Примера ради, бивши помоћник државног секретара САД у време Клинтонове администрације (1994-2001. г.) био је Строб Талбот (Strobe Talbott). Он је читаву деценију изучавао Украјину и њен однос према Москви, што га је умногоме и квалификовало за политичку функцију коју је обављао. Њему би се могла додати и бивша државна секретарка САД Кондолиза Рајс (Condoleezza Rice) која је, такође, била експерт за спољну и безбедносну политику СССР/Русије. Поред њих

наведено је било још експерата на хијерархијски нижим позицијама америчке администрације. Истовремено, континуирани значај Украјине у англо-америчким геополитичким концепцијама више је него уочљив. У том смислу немерљив значај украјинске територије у Макиндеровом (Halford Mackinder) концепту Heartland-а, или Спајкмановог (Nicholas Spykman) концепта Rimland-а показатељ је како теоријска основа класичних геополитичких учења има утицај на савремени приступ реализацији америчких националних интереса у Евроазији (Vuković, 2007). Исто тако, укупна хладноратовска и постхладноратовска геополитика, у оквиру које је наглашен значај Источне и Централне Европе, као и Украјине, у САД је наставила да се развија, укључујући Хантингтонову (Samuel Huntington) линију поделе цивилизација, преко контакта три од четири поља на евроазијској шаховској табли Збигњева Бжежинског (Zbigniew Brzezinski), затим процеса настанка мултиполаризације која је реактивирала перцепцију те области кроз зоналну форму са функцијом тампон зоне, од Рамсфелдове (Donald Rumsfeld) „Нове Европе”, преко Коеновог Gateway региона, који се трансформисао у Shatterbelt (Stepić, Zarić, 2016). Тако перципиран теоријски геополитички контекст од великог је значаја за сагледавања стратегијских циљева САД у савременом украјинском сукобу, нарочито уколико се у виду има да Вашингтон активно примењује стратегију обуздавања Русије, у чему Украјина има можда и кључну улогу.

Можемо уочити да су САД играле и играју кључну улогу у позиционирању Запада према РФ, у контексту украјинске кризе, како у војном, тако и у економском смислу. Наиме, убрзо након напада

руских снага на Украјину, амерички подсекретар за тероризам и финансијску обавештајну службу у оквиру министарства финансија Брајан Е. Нелсон (Brian E. Nelson) изјавио је да ће „САД у будућности радити на томе да санкције које су САД увеле РФ, у сарадњи са међународним партнерима, деградирају способности те државе у пројекцији моћи и финансирању инвазије на Украјину” (U.S. Department of Treasury, 2022). Свакако да је ово била само једна у непрегледном низу изјава америчких званичника, које укупно посматрано указују на свеобухватни и основни циљ САД у актуелном сукобу: слабљење политичког, економског и војног потенцијала Русије који представљају главне елементе националне моћи те земље.

Дакле исцрпљивање РФ максимално по свим елементима националне моћи ради обуздавања њеног развоја и задржавања на нивоу другоразредне силе у међународним односима перманентни је амерички циљ који је додатно добио на значају са ескалацијом кризе, и у њеној првој фази (2014–2022), а нарочито од друге фазе започете у фебруару 2022 (Zarić, Budimir, 2022). Другим речима, Запад као и РФ у сукобу у Украјини такође примењује „стратегију исцрпљивања”, уз разлику да је са западне стране кључни објекат Русија, уз примену свих мера како би се исцрпљивање довело до максимума, док је са руске стране стратегија исцрпљивања примењена доминантно у војном аспекту према Украјини.

Други у групацији стратешких циљева САД јесте стварање јаза између РФ и ЕУ (посебно РФ и Немачке), док истовремено настоје да наставе са процесом ширења НАТО-а према РФ. Најбољи пример у том домену јесте пријем Шведске и Финске у Алијансу, као и напори и утицаји на Молдавију да учини исти корак, иако су при-

сутна многобројна отворена питања која у пракси спречавају придружење Кишињева НАТО-у. Наиме, Финска је 04. 04. 2023. године постала 31. чланица, а Шведска 07. марта 2024. године 32. чланица Алијансе. Проширење на скандинавске државе директна је последица избијања рата између Русије и Украјине, док је ширење Алијансе на балканском правцу (Црна Гора и Северна Македонија) такође директна последица украјинске кризе, али њене прве фазе (Zarić, Budimir, 2022).

Такође, САД настоје да потврде сопствени кредибилитет као „једине глобалне суперсиле“, како за примером руске „непослушности“ не би кренуле и друге државе. У складу са тим, Вашингтон се позиционирао као интегратор свих санкција Русији и донација наоружања и војне опреме Украјини од почетка сукоба, те су САД тек у децембру 2024. године препустиле НАТО-у координацију донација наоружања Кијеву, кроз механизам NATO Security Assistance and Training for Ukraine (NSATU) договорен на Самиту у

Вашингтону 2024. године (NATO, 2025). Чак и са доласком Трампове администрације на чело САД, Вашингтон је задржао лидерску позицију у дефинисању даљег Запада према украјинској кризи, иако је дошло до очигледних промена у његовом модалитету.

У оквиру политичко-стратегијских циљева посебно важно место има енергетика, ако се има у виду значај који енергетска политика има у оквиру руског спољнополитичког наступа глобално, а посебно у Европи. Тако су САД, зарад остваривања сопствених интереса, посебну пажњу посветиле настојању да умање и колико је год могуће прекину снабдевање ЕУ енергентима из Русије, при чему су користиле све расположиве инструменте, а међу њима и субверзивне делатности. Један од најупечатљивијих примера употребе субверзивних активности ради стварања додатног јаза између РФ и ЕУ (посебно РФ и Немачке) јесте диверзија и оштећење гасовода Северни ток.

Карта 2 – Оштећење гасовода Северни ток (Hersh, 2022)

Акција оштећења гасовода изведена је у септембру 2022. године, а иако су у информационим операцијама изношени многобројни сценарији ко је одговоран, Русија је означила САД као организатора тог акта (Hersh, 2023). Наведено је допринело потпуном прекиду испоруке гаса из РФ у Немачку. Поред тога, паралелни гасовод „Северни ток 2” није задејствован јер није добио одобрење за употребу због руског напада на Украјину (и овај гасовод претрпео је одређена оштећења услед последица експлозија над гасоводом Северни ток). Овиме је спречена директна сарадња РФ и Немачке (а тиме и ЕУ) у сфери енергетске безбедности и стабилног снабдевања гасом, што је један од највероватнијих економских циљева САД. Комбинација свих инструмената (санкције, диверзије и др.) довела је до значајног пада увоза руског гаса у ЕУ (Sadowska, 2022), нарочито Немачку (Bălgăr, Drăgoi, 2025), чиме је у значајној мери дошло до остваривања овог америчког циља. Истовремено, раздвајање Немачке и Русије одувек је био један од кључних циљева у оквиру евроатлантистичке геополитичке школе, почев од Макиндера који је предложио увезивање простора Источне Европе, укључујући и Србију, у циљу стварања ланца тампон држава (buffer states) између Немачке и Русије, како би се спречило могуће савезништво две велике копнене силе, експлицитно наводећи како је „изузетно важно да се направи 'кордон' састављен од независних држава које ће раздвајати Немачку и Русију” (Makinder, 2009: 31). Дакле, на овом примеру се може закључити да су САД истовремено спроводиле и основне геополитичке и актуелне стратегијске и економске интересе.

Када су војни циљеви у питању, као основни амерички циљ у украјинском

сукобу истакло се јачање савезништва на европском мостобрану у Евроазији, пре свега кроз појачану сарадњу са земљама ЕУ (посебно са државама на источном крилу НАТО-а као што су Пољска, Шведска, Финска и Румунија). Зависност ЕУ од САД и снажан утицај Вашингтона довели су у питање и концепт неутралности појединих земаља Европе које су се определиле за такву врсту безбедносне политике. Најбољи примери за то су Аустрија и Швајцарска, које су и као војнонеутралне земље учиниле одређене уступке ради војне подршке Кијеву. Наиме, након руског напада на Украјину, Аустрија је осудила потез Москве, применила санкције ЕУ и дозволила транзит наоружања и војне опреме кроз своју територију за потребе Кијева. Иако није директно учествовала у испоруци наоружања и војне опреме, наведени кораци указују на одређене недоследности у концепту неутралности Аустрије (Janik, 2023). Слична ситуација је и са Швајцарском, која је такође применила санкције Русији у складу са захтевима ЕУ. Међутим, када говоримо о Швајцарској, много је значајнија чињеница да та земља разматра појачану сарадњу са НАТО-ом, уз могућност учешћа у заједничким вежбама са чланицама Алијансе. Овакав потез правда се инвазијом Русије на Украјину и могућношћу да би и Швајцарска могла бити предмет напада неке земље, када би јој била потребна помоћ савезника. Због тога се у Швајцарској јавности често појављује нови могући концепт неутралности назван кооперативна неутралност (cooperative neutrality) (Greminger, Rickli, 2023). Наведено указује да су САД успеле да остваре утицај и на неутралне земље у Европи и придобију их на своју (и украјинску) страну у актуелном сукобу.

Други војни стратегијски циљ САД

јесте и тестирање наоружања и војне опреме у Украјини, као и укупно унапређење националне одбрамбене индустрије. Наиме, САД су од почетка сукоба значајно интензивирале активности на јачању националних капацитета за производњу наоружања, користећи искуства из руско-украјинског сукоба. Посебно се издваја јачање капацитета за производњу артиљеријских убојних средстава (УБС), где је одбрамбена индустрија САД препознала највеће проблеме. Наиме, одбрамбена индустрија САД је до избијања сукоба у Украјини имала способност да на месечном нивоу производи око 14.500 артиљеријских граната 155 мм (сукоб у Украјини показао је да су руске снаге у појединим периодима употребљавале преко 10.000 артиљеријских граната у току једног дана). Циљ САД је да до краја 2025. године производња артиљеријских граната достигне ниво од 100.000 (Nicastro et al., 2024). У складу са тим, САД су отпочеле да граде мање фабрике чија је основна намена производња оружја за потребе Украјине, што генерално доводи до повећања производње наоружања у САД. Примера ради, фабрика муниције у Пенсилванији, која производи артиљеријске гранате за Украјину, повећала је производњу за 50% како би задовољила растућу потражњу. Наведена фабрика у потпуности је модернизована, производња се заснива углавном на артиљеријским гранатама 155 мм, а вредност фабрике сада се процењује на око 400 милиона УСД (Rubinkam, 2024).

Посредни утицај сукоба у Украјини јесте и додата потражња за америчким наоружањем у Европи, настала као последица чињенице да су мање европске земље испоручиле Украјини велике количине оружја (углавном застарело наоружање совјетске производње). Након донација тог

наоружања Кијеву, наведене земље покренуле су свеобухватне програме опремања савременим оружјем, претежно америчке производње. На тај начин, САД су додатно интензивирале производњу и извоз наоружања и војне опреме што у глобалу позитивно утиче на америчку економију. Можемо закључити да је украјински сукоб генерисао снажан замах у америчкој одбрамбеној индустрији, што је на више нивоа довело до реализације интереса Вашингтона.

Као инструменти за постизање дефинисаних циљева Вашингтона посебно се издвајају војна и финансијска помоћ Украјини и санкције РФ. У периоду непосредно пре избијања сукоба САД, УК и НАТО у целини активно су радиле на јачању способности ОС Украјине. Такве активности нарочито су интензивиране у периоду када је Бајден преузео дужност 46. председника САД (од почетка 2021. г.). Међутим, и у периоду док је на челу САД био Трамп (у првом мандату) улагања у ОС Украјине била су евидентна, чак можда и већа него у претходном периоду Обамина администрације. Међутим, тек са доласком Бајдена ОС САД изразито повећавају сарадњу са ОС Украјине. Као један од најзанимљивијих примера у том погледу, може да се узме и податак да је само кроз Програм стране војне помоћи (Foreign Military Sales – FMS), америчка администрација у периоду од 2016. до 2021. године донирала Украјини преко 1,8 милијарди УСД, док је у истом периоду државама Балкана и тзв. Косову заједно, кроз исти програм, додељено готово четири пута мање средстава (Zarić, Budimir, 2022). Америчке, британске и службе НАТО-а постају доминантне у надгледању функционисања Украјине већ у периоду од преврата 2014. г. (Woehrel 2014, 11-16),

а то се драстично повећало у периоду од почетка 2021. г. Стварни утицај атлантистичких полука моћи у Украјини постао је доминантан у управљању земљом и њеним оружаним снагама. С друге стране, утицај других западних центара моћи на Украјину далеко је мањи (то се нарочито односи на доминантне силе у ЕУ, попут Немачке, Француске и Италије).

Гледајући са позиције САД, Украјина је постала кључни регионални амерички стратешки партнер који је предузео значајне напоре да модернизује своју војску и повећа интероперабилност са НАТО-ом. На графикону 1 приказана је динамика војне, финансијске и економске помоћи Украјини од стране САД. Приоритет америчке војне помоћи јесте да се Украјини

обезбеди опрема која јој је потребна за одбрану од руске инвазије (U.S Department of State, 2024). Вашингтон, уз помоћ УК, ЕУ и НАТО-а, води главну политику усмеравања Кијева против тражења компромиса како на унутрашњем плану (у односу на руско становништво, украјинску православну цркву и опозиционе проруске политичаре), тако и у односима са РФ. **Примера ради, одмах након напада на Украјину, САД су почеле испоруке наоружања Украјини и до краја 2022. г. Кијеву испоручиле наоружање у вредности од око 20 милијарди УСД. Након тога, вредност тих испорука је расла, да би у 2024. години председник Бајден одобрио војну помоћ Украјини у износу од 61 милијарде долара.**

Графикон 1: Преглед финансијске помоћи САД Украјини за период март 2022 – мај 2024. г. (Bomprezzi et al., 2024: 5)

Када су у питању циљеви ЕУ у сукобу у Украјини, они су у већој мери идентични као и амерички, са посебним нагласком на стратешке: 1) слабење Русије у целини (исцрпљивањем по свим елементима националне моћи); 2) коришћење сукоба за ширење утицаја ЕУ на простору бивших совјетских република и 3) смањење енер-

гетске зависности Уније од Русије. Политика ЕУ у погледу сукоба у Украјини је, до доласка Трампа у јануару 2025. године на власт, у потпуности била подређена политици САД.

Поред тога, нападом Русије на Украјину, доносиоцима одлука у ЕУ постајало је јасно да је неопходно оживети политику про-

ширења као доказано најбољи инструмент пацификације и демократизације држава које су објекат ове политике, али и као геополитички механизам заштите од продора утицаја трећих, актера ван ЕУ (Mitrović, 2023). Политиком проширења на Молдавију, Украјину и Грузију ЕУ одговара на измењени безбедносни контекст и шири сопствену интересну сферу на постсовјетски простор. Као и у случају САД, стратегијски циљ ЕУ јесте слабљење војне моћи Русије и њено обуздавање и задржавање на нивоу другоразредне силе (Mitrović, 2023). Наведене циљеве ЕУ остварује кроз низ инструмената.

Први и најзначајнији јесу свеобухватне санкције ЕУ усмерене ка РФ. Наиме, ЕУ је Москви почела да уводи санкције још 2014. г., одмах након анексије Крима, али су након напада на Украјину 2022. године и референдума о анектирању Доњецке, Луганске, Херсонске и Запорошке области те санкције интензивирале. Од почетка сукоба, ЕУ је увела 17 пакета свеобухватних економских санкција Русији и делимичну забрану увоза руске нафте, као и низ мера које су утицале на повећање трошкова руске економије. Санкције су у почетку претежно биле усмерене на замрзавање имовине руских олигарха, као и на суспендовање сарадње са Русијом у погледу економије (енергетике), да би касније биле проширене и на област одбране. Тако је компанија British Petroleum са 20% удела у Росњефту била међу првима која је отпочела „масовни егзодус“ у корпоративном контексту (Baker, 2022). Након тога, преко 200 корпорација прекинуло је везе и напустило Русију (Towey et al., 2022). У наредним данима ЕУ се колебала о избацивању Русије из SWIFT банкарског система (са Немачком и Италијом као два државима које су биле против тога, услед дубо-

ких економских веза са Русијом). Ово се 2. марта 2022. године ипак догодило, и седам руских банака потпуно је искључено из SWIFT система (DW, 2022). Убрзо је и Канада опозвала тарифни статус Русији и Белорусији (Kenigsberg et al., 2022). Иако је ЕУ са увођењем санкција РФ отпочела још пре више од 10 година, енергетска зависност ЕУ од Русије и даље је на високом нивоу, будући да и након великог броја пакета санкција ЕУ није у потпуности забранила увоз руског природног гаса. Поред тога, санкције ЕУ обухватају забрану увоза руске сирове нафте и нафтних деривата из транспорта, уз изузеће за сирову нафту која се испоручује гасоводом (Archick, 2024). Тако је примарни економски циљ ЕУ, који се односи на смањење енергетске зависности од Москве, доведен у питање са стратешког становишта (слабљења руске економије), будући да се Русија окреће другим партнерима (попут Кине, Индије и Ирана) у погледу испоруке енергената.

Услед санкција Централне банке, Русија је изгубила приступ најмање половини својих девизних резерви на међународном тржишту („од укупно 643 милијарде УСД колико је имала пре почетка сукоба око 300 милијарди евра је замрзнуто широм ЕУ“) (De Serière, 2024: 3). У мају 2024. г. ЕУ је одобрила употребу нето профита оствареног од камата на замрзнута средства РФ за помоћ Украјини. Од зарада на тим каматама у јулу 2024. године ЕУ је Украјини уплатила 1,5 милијарди евра за подршку оружаним снагама, одбрамбеној индустрији и реконструкцији државе (European Commission, 2024). Средства се каналишу кроз Европски фонд за мир и друге програме ЕУ.

Санкције ЕУ су на почетку биле усмерене на ограничења увоза и извоза енер-

гената да би се касније приоритетно усмериле на умањење војних способности Русије за вођење рата у Украјини. Односе се претежно на забране приступа роби и технологијама које су у директној или индиректној вези са одбрамбеном индустријом. У области одбране и одбрамбених технологија санкције укључују забрану извоза следећих производа из ЕУ у Русију: роба и технологија двоструке намене за војну употребу, мотора за даљински пилотиране ваздухоплове (ДПВ) и компоненти за производњу дрона, свих врста наоружања и муниције и њихових саставних компоненти, војних возила, електронских и оптичких компоненти, хемикалија, навигационих инструмената, генератора и термостата, камера, сочива, комерцијалних (цивилних) дрона, лаптопова и хард-дискова те друге робе и технологија које би могле да унапреде одбрамбени и безбедносни сектор Русије (Hausmann et al., 2024). Поред тога, санкције ЕУ, које су правно обавезујуће за сва физичка и правна лица у Унији, укључују и мере усмерене на финансијски, енергетски, технолошки, медијски и транспортни сектор.

ЗАКЉУЧАК

Стратешки циљеви РФ усмерени су на жељу Москве да заустави даље ширење НАТО-а и позиционира се као једна од прворазредних сила на светском нивоу. У таквим околностима наставак ширења НАТО-а и улазак Украјине у Алијансу за Москву, нарочито након пријема Шведске и Финске, представљао би угрожавање виталних интереса и сасвим извесно свођење на ниво другоразредне уместо жељене позиције светске силе. Заузимањем делова, а по могућности и целе Одеске и Николајевске области, Русија би

у потпуности блокирала украјински излаз на Црно море и приступ лукама у делти Дунава, што у константном сукобу Запада (таласократије) и РФ (телурократије) има несагледив значај. Ипак, војне способности које је Русија приказала у прве три године сукоба остављају мало простора за реализацију овог територијалног циља у значајнијој мери. Са српског становишта, руска контрола посебно Одеске области и утицај/приступ делти Дунава, имала би (ин)директан утицај и на Р. Србију, ако се узме у обзир позиција коју има Београд, као војно неутрална држава у сучељавању великих сила (Zarić, Budimir, 2022). Такође, овакав развој догађаја створио би основу за даљи процес снажнијег ширења руског утицаја ка државама насталим из бившег СССР (пре свега на Молдавију и Грузију).

Поред наведеног, војни циљеви РФ (оперативног значаја) свакако су успостављање потпуне контроле над „новим руским територијама“ које обухватају Донбас, Запорошку и Херсонску област. Иако је у политичком домену извршена анексија ових делова Украјине, у војном смислу оне нису стављене под потпуну руску контролу, што неизбежно доводи до процене да војни циљеви нису у потпуности остварени. Наведена констатација нарочито се односи на сценарио по којем Доњецка и Луганска област не би биле у потпуности контролисане у својим административним границама. Услед интензивних борбених дејстава, посебно у другој и трећој години сукоба, као додатни војни циљ за Русију наметнуло се и питање заштите пограничних области на југозападу (Брјанска, Белгородска и Курска област, од којих је у последњој Украјина у једном моменту контролисала готово 1.000km²), а које су постале изложене интензивним

украјинским нападима. Због поменутог развоја ситуације на бојном пољу као додатни, делом и наметнут, војни циљ Москве издвојила се потреба стварања безбедносног коридора унутар Украјине, а према поменутим руским пограничним областима. Војна последица јесте очекивање руских операција на Харковску, Сумску и Черниговску област на североистоку Украјине у наредном периоду, како би се значајније осигурала безбедност руске територије.

Комбинованом анализом стратешких и војних циљева које Москва има када је у питању сукоб у Украјини, можемо закључити да је „стратегија исцрпљивања” доминантан облик руског приступа, уз примену свих инструмената, од војних, преко економских до политичких/дипломатских, а зарад стварања услова за прихватање нове реалности на терену. Међутим, иако свеобухватно конципирани, руски стратегијски циљеви још увек нису остварени јер на војном плану није достигнута територијална контрола која би омогућила Москви остварење максималних циљева. Ово је нарочито изражено након неуспеле почетне офанзиве и делимичног повлачења руских оружаних снага у октобру 2022. г. са освојених територија у Херсонској и Харковској области Украјине, када је тежиште операција ОС РФ преусмерено ка источним и јужним деловима Украјине. Применом „стратегије исцрпљивања” изнурени су украјински ресурси, а иако није остварено значајније напредовање и освајање додатних територија, изузев мањих тактичких успеха и скромнијег напретка у Донбасу, створени су системски предуслови којима Русија може да, у случају повољније шире ситуације, оствари брже успостављање контроле над додатним територијама и

заузме повољнију позицију за евентуално постизање будућег аранжмана са САД/НАТО-ом. Истовремено и шире посматрано, дуже вођење рата погодовало је настојању Москве да се етаблира као један од кључних актера међународног система, што је посебно дошло до изражаја након промене америчке администрације у јануару 2025. године.

Са друге стране, циљеви САД и ЕУ континуирано су, од почетка сукоба, били усмерени на укупно слабљење елемената моћи Русије, њено обуздавање и задржавање на нивоу жељеног крајњег стања – другоразредне силе. Огромном војном помоћи САД и ЕУ су задржале Украјину у сукобу, настојећи да системски слабе Русију и онемогуће остваривање максималистичких циљева Москве. У том домену многобројне су потврде америчко-европског наступа, које међу многима опсује и изјава америчког сенатора Грејема да је „финансирање Украјине у рату против Русије најбоље потрошен новац” (Reed, 2023). Тако је приказано да у прилици када је могуће остварити дугорочни циљ, евроатлантске силе нису губиле превише времена и настојале су да се одговарајуће поставе зарад постизања максималног ефекта.

Ипак, евидентна разлика у војној моћи и способностима Русије и Украјине након двогодишњег „рата исцрпљивања” који је довео до бројних изазова за Кијев (недовољним бројем утврђења, великим губицима и недостатком људства, мањком савременог наоружања, пре свега система за адекватну противваздухопловну одбрану од свакодневних руских ракетних и напада „дроновима камиказама” и падом морала), учинила је да позиција Кијева буде слабија и да смањи капацитет инструмената у остваривању америчких

и ЕУ циљева. Даљим наставком примене истог модела САД би довеле себе у стратегијски незгоднију ситуацију, посебно услед низа тактичких успеха руске војске на терену крајем 2024. године.

Иако је до промене америчке администрације било сасвим извесно да ће САД и ЕУ наставити са пружањем огромне војне помоћи Украјини, а зарад остварења властитих циљева и стварања боље позиције Украјине за будуће преговоре са Русијом, крајем треће године сукоба ова варијабла доживела је многобројне потресе. Снажан притисак Трампове друге администрације да се крене ка тражењу (релативно брзог) мировног решења испољава негативан утицај на Украјину, редефинише америчке циљеве одређене у Бајденовом мандату и оставља ЕУ по страни, у стратегијској недоумици, ако се има у виду како је Унија принуђена да пронађе одрживу позицију између досадашњег приступа према РФ и промена у ставовима САД.

Ипак, у прве три године сукоба може се закључити да су РФ са једне и Запад (САД и ЕУ) са друге стране учествовали у креирању игре нултог збира, при чему су циљеви једне стране и на стратешком и на војном плану били у потпуности антагонизовани. Украјина, иако често представљана као субјект у сукобу, у реалности игра улогу објекта у надметању и позиционирању других. Украјина ће остати слабија страна у сукобу, како због чињенице да војна помоћ САД и ЕУ не може да буде безгранична, тако и због многобројних унутрашњих проблема. Наведено ће утицати на даље остварење циљева свих заинтересованих страна. У том погледу, наредна истраживања требало би да се фокусирају на промене америчког приступа сукобу у Украјини, редефинисање циљева и употребу свих инструмената

зарад њиховог испуњења, као и на сагледавање позиције ЕУ, која ће готово по први пут бити недефинисано позиционирана између Вашингтона и Москве од краја Хладног рата.

REFERENCE

- Androshuk, S. (2020). Foreign trade of Ukraine: analysis of indicators of trade in goods in 2013–2019. *Economy*, 2: 3–8;
- Arbide, A. & Gonzalez, M. (2022). US offered disarmament measures to Russia in exchange for deescalation of military threat in Ukraine. Preuzeto 14. 05. 2025 sa <https://english.elpais.com/usa/2022-02-02/us-offers-disarmament-measures-to-russia-in-exchange-for-a-deescalation-of-military-threat-in-ukraine.html>;
- Archick, K. (2025). Russia's War against Ukraine: European Union Responses and U.S.-EU Relations. Preuzeto sa <https://www.congress.gov/crs-product/IN11897>;
- Baker, S. (2022). The List of Foreign Companies Pulling Out of Russia Keeps Growing. Preuzeto 14. 05. 2025 sa <https://www.bloomberg.com/news/features/2022-02-28/which-u-s-european-companies-are-pulling-out-of-russia-after-ukraine-invasion>;
- Bălgăr, A. & Drăgoi, A. (2025). The Seismic Shift in the Energy Trade between Germany and Russian Federation – A Consequence of the Current Geopolitical Turmoil in economic development and policies: realities and prospects (European integration, convergence and cohesion). *Bulgarian Academy of Sciences – Economic Research Institute*: 116–122;

- Bomprezzi, P., Kharitinov, I., & Trebesch, C. (2024). Ukraine Support Tracker – Methodological Update & New Results on Aid. Preuzeto 14. 05. 2025 sa www.ifw-kiel.de/fileadmin/Dateiverwaltung/Subject_Dossiers_Topics/Ukraine/Ukraine_Support_Tracker/Ukraine_Support_Tracker_-_Research_Note.pdf;
- Butenko, E. & Kapustin, A. (2021). Ecological situation of industrial regions of Donbass and Azov region. *East European Journal of Advanced Technologies* 5.6 (47): 50-54;
- Charap, S. & Holynska, K. (2024). Russia's War Aims in Ukraine. Preuzeto 14. 05. 2025 sa https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA2061-6.html;
- De Serièr, V. (2024). Frozen Assets: A Plethora of Questions and uncertain Answers. *European Banking Institute: Working Paper Series*, 179: 1-27;
- DW. (2024). EU excludes 7 Russian banks from SWIFT. Preuzeto 14. 05. 2025 sa <https://www.dw.com/en/ukraine-eu-excludes-7-russian-banks-from-swift/a-60985990>;
- Entous, A., Schmitt, E., & Barnes, J. (2024). Biden Allows Ukraine to Strike Russia With Long-Range U.S. Missiles. Preuzeto 14. 05. 2025 sa <https://www.nytimes.com/2024/11/17/us/politics/biden-ukraine-russia-atacms-missiles.html>;
- Entous, A., Schmitt, E. & Barnes, J. (2024). Biden Allows Ukraine to Strike Russia With Long-Range U.S. Missiles. Preuzeto 14. 05. 2025 sa <https://www.nytimes.com/2024/11/17/us/politics/biden-ukraine-russia-atacms-missiles.html>;
- European Commission. (2024). First transfer of €1.5 billion of proceeds from immobilised Russian assets made available in support of Ukraine today. Preuzeto 14. 05. 2025 sa https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/first-transfer-eu15-billion-proceeds-immobilised-russian-assets-made-available-support-ukraine-today-2024-07-26_en;
- Gopinath, G. (2024). Geopolitics and its Impact on Global Trade and the Dollar. Preuzeto 14. 05. 2025. sa <https://www.imf.org/en/News/Articles/2024/05/07/sp-geopolitics-impact-global-trade-and-dollar-gita-gopinath>;
- Greminger T. & Rickli, J. (2023). Neutrality After the Russian Invasion of Ukraine. *PRISM*, 3 (10): 26-43;
- Glanville L. & Pattison, J. (2024). Ukraine and the opportunity costs of military aid. *International Affairs*, 4 (100): 1571-1590;
- Hersh, S. (2023). How America took out the Nord Stream pipeline. Preuzeto 14. 05. 2025 sa <https://www.lies.su/ukraine/link/files/kchx.pdf>;
- Hausmann, R., Schetter, U., & Yildirim, M. (2024). On the Design of Effective Sanctions: The Case of Bans on Exports to Russia. *Economic Policy*. 117 (39): 109-153;
- Janik, R. (2023). Austrian Neutrality amid Russia's War on Ukraine. *Austrian Review of International and European Law*. 26.1: 147-159;
- Jovović, D. (2024). Jačanje BRIKS i proces dedolarizacije. Preuzeto 14. 05. 2025 sa <https://www.politika.rs/scc/clanak/632812/Pogledi/Jacanje-BRIKS-a-i-proces-dedolarizacije>;

- Krivolapov, O. (2022). The Influence of NATO Regional Missile Defense. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 3 (92): 301-307;
- Kenigsberg, A., Chu, D., Rubin, C. & Sathananthan, G. (2022). Canada revokes Most-Favoured-Nation tariff status from Russia and Belarus, Preuzeto 14. 05. 2025 sa <https://www.osler.com/en/insights/updates/canada-revokes-most-favoured-nation-tariff-status-from-russia-and-belarus/>;
- Kotoulas, I. & Pusztai, W. (2022). Geopolitics of the War in Ukraine. *Foreign Affairs Institute*, 3 (91): 1-76;
- Makinder, H. Dž. (2009). *Demokratski ideali i stvarnost. Studija politike obnove*. Beograd: Metaphysica;
- Mearsheimer, J. (2014). Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault. *Foreign Affairs*, 5 (93) 77-89;
- Mitrović, S. (2024). Rat u Ukrajini i politika proširenja Evropske unije: novi kandidati, inovativni predlozi i test geopolitičke zrelosti EU, u Stanojević Ivan, Purić Nemanja (eds.), *Proširenje EU, geopolitika i rusko-ukrajinski rat*, FPN: 275-290;
- Mironov, N. (2014). Alexander Dugin: The return of Crimea is a Russian spiritual revolution, nothing more, nothing less. Preuzeto 14. 05. 2025 sa [https://vm.ru/society/489835-aleksandr-dugin-vozvrashenie-kryma-eto-russkaya-duhovnaya-revoljuciya-ni-bolshe-ni-menshe](https://vm.ru/society/489835-aleksandr-dugin-vozvrashenie-kryma-eto-russkaya-duhovnaya-revoljuciya-ni-bolshe-ni-menshe;);
- NATO SHAPE. (2025). NSATU is beginning to assume responsibilities to support Ukraine. Preuzeto 14. 05. 2025 sa <https://shape.nato.int/news-archive/2024/nsatu-responsibilities>;
- Nicastro, L., Bowen, A., McGarry, B., Gettinger, D., DiMascio, J., & Arabia, C. (2024). Defense Production for Ukraine: Background and Issues for Congress, Congressional Research Service Annual Report FY 2024, Preuzeto 14. 05. 2025 sa <https://www.congress.gov/crs-product/R48182>;
- Politico. (2025). Trump halts military aid to Ukraine. Preuzeto 14. 05. 2025 sa <https://www.politico.com/news/2025/03/03/trump-zelenskyy-do-over-00209494>;
- President of Russia. (2024). Meeting of the Security Council standing conference on nuclear deterrence. Preuzeto 14. 05. 2025 sa <http://kremlin.ru/events/president/news/75182>;
- President of Russia. (2022). Обращение Президента Российской Федерации. Preuzeto 14. 05. 2025 sa <http://kremlin.ru/events/president/news/67843>;
- President of Ukraine. (2025). Joint Statement of Ukrainian and American delegations following their meeting in Jeddah. Preuzeto 14. 05. 2025 sa <https://www.president.gov.ua/en/news/spilna-zayava-za-pidsumkami-zustrichi-delegacij-ukrayini-ta-96553>;
- Putin, V. (2021). Article by Vladimir Putin "On the Historical Unity of Russians and Ukrainians". Preuzeto 14. 05. 2025 sa <http://en.kremlin.ru/events/president/news/66181>;
- Rubinkam, M. (2024). US Army ammo plant boosts artillery shell production for Ukraine. Preuzeto 14. 05. 2025 sa <https://www.defensenews.com/global/the-americas/2024/08/28/us-army->

ammo-plant-boosts-artillery-shell-production-for-ukraine/;

Reed, K. (2023). Senator Lindsey Graham says US financing of Ukraine war against Russia is „the best money we’ve ever spent”. Preuzeto sa <https://www.wsws.org/en/articles/2023/06/01/wrzv-j01.html>;

Sadowska, E. (2022). The Impact of the Russian-Ukrainian War on the European Union’s Energy Security. *Energy Policy Studies* 2 (10): 41-52;

Singleton, I. (2024). Odesa Will Never be a ‘Russian’ City Again. *Living in Languages* 3.1 (3): 1-7;

Stepić M. & Zarić I. (2016). Serbia and geopolitical (non) Complementarity of the Danube strategy and the New Silk Road, in Duško Dimitrijević (ed.): *Danube and the New Silk Road*. Institute of International Politics and Economics: 447-466;

Svecin, A. (1927). *Strategy*. Moscow: Military Herald;

The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. (2021). Treaty between the Russian Federation and the United States of America on Security Guarantees. Preuzeto 14. 05. 2025 sa https://mid.ru/ru/foreign_policy/rso/nato/1790818/;

The Russian Government. (2024). Government meeting. Preuzeto 14. 05. 2025 sa <http://government.ru/news/52782/>;

The State Duma the Federal Assembly of the Russian Federation. (2023). The project federal budget for 2024–2026 was adopted in the second reading. Preuzeto 14. 05. 2025 sa

<http://duma.gov.ru/news/58311/>;

Towey, H., Al-Arshani, S., Biron, B., & Hanbury, M. (2022). Here are the major US and European companies pulling out of Russia following the invasion of Ukraine. Preuzeto 14. 05. 2025 sa <https://www.businessinsider.com/list-all-the-companies-pulling-out-of-russia-ukraine-war-2022-3>;

U.S. Department of Treasury. (2022). U.S. Treasury Designates Facilitators of Russian Sanctions Evasion. Preuzeto 14. 05. 2025 sa <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0731>;

U.S Department of State. (2025). U.S. Security Cooperation with Ukraine. Preuzeto 14. 05. 2025 sa <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-ukraine/>;

Vuković, N. (2007). *Logika imperija: Nikolas Spajkman i savremena američka geopolitika*. Beograd: Konras;

Woehrel, S. (2014). Ukraine: Current Issues and U.S. Policy. Preuzeto 14. 05. 2025 sa <https://www.refworld.org/reference/research/uscrs/2014/en/98730>;

Zarić, I. (2013). Evroazijska geopolitička i geostrategijska perspektiva Narodne Republike Kine. *Srbija i evroazijski geopolitički prostor*: 195-230;

Zarić, I. & Budimir, Ž. (2022). Great powers’ geopolitical competition over the Balkans – influence of Ukrainian crisis. *The Review of International Affairs*, 1186 (73): 79-104.

Ivan Zarić
Bojan Čeferjanović

Review paper

THREE YEARS OF THE CONFLICT IN UKRAINE – STRATEGIC GOALS OF RUSSIAN FEDERATION, USA AND EU

Key words

Conflict in Ukraine; strategy; Russian Federation; USA; EU

Authors

Ivan Zarić, PhD is an Assistant Professor at the Department of Strategy, National Defense School, University of Defense, Belgrade, Republic of Serbia

Bojan Čeferjanović, Ministry of Defense, Republic of Serbia

Correspondence

*ivanzaric@yahoo.com
b_cefi@yahoo.com*

Fields

*International Relations
Strategy*

Summary

Even though the conflict in Ukraine is officially led between two sides, the Russian Federation (RF) and Ukraine, more countries are indirectly involved in this conflict. The majority of members of NATO (with the USA as the leader) and EU (led by Germany) provide military support to Ukraine, and in so doing they have, in a specific way, practically become actors in this conflict. Military assistance to Ukraine has predominantly consisted of armaments and military equipment, as well as training of Ukrainian soldiers, conducted on the territory of NATO Member States, but also on Ukrainian territory with military instructors hired by the Alliance. For purpose of better understanding of causes and consequences of the conflict in Ukraine it is necessary to consider in more detail the strategic goals of the RF, USA and EU which are directly or indirectly involved in events in Ukraine. In this paper conclusions were drawn predominantly by using the comparative method, in order to draw the parallels between the strategic goals of the RF, USA and EU. The data were collected by qualitative content analysis of statements of the relevant officials and the documents, and the presentation was in most part laid out in chronological order. The basic hypothesis is the claim that the war between Russia and Ukraine represents the climax of confrontation not only between those two countries, but also of interests of West and the RF. In disciplinary terms, this paper is based on two approaches within the study of international relations - foreign policy analysis and geopolitics.

DOI

10.5937/politeia0-58914

Paper received on

29.05.2025.

Paper accepted for publishing on

23.06.2025